دوو تێبینی لەسەر: ستراتیژی ئاسایشی نیشتمانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا..

ئەکرەم سەعید

چەند ڕۆژ لەمەوپێش ترەمپ و ستافەکەی نەخشەڕێگاکەیان بڵاوکردەوە، کە بەشێک خەونی وەنەوشەیی و ڕەخنە بوو لە وڵاتانی ئەوروپا.

تێبینی یەکەم: خەونە وەنەوشەییەکانی ترەمپ

(ئەمە بەهێزترین بنکەی پیشەسازی جیهانمان دەوێت. دەسەڵاتی نیشتمانی ئەمریکا پشت بە کەرتێکی پیشەسازی بەهێز دەبەستێت کە توانای دابینکردنی هەردوو داواکاری بەرهەمهێنانی سەردەمی ئاشتی و جەنگی هەبێت.). سەرچاوە – ستراتیژی ئاسایشی نیشتمانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا / لاپەڕە ٤ *.

لێرەوە ئەم خەونە بەڵێنی فرسەتی کارو خۆشگوزەرانی دەدات بە خەڵکی ئەمەریکا.

بەپێچەوانەی خەونە وەنەوشەییەکانی ترەمپ و گفتەکانی، لەم چەند ساڵەی دوواییدا جیهان بەهۆی گەشەکردنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان"ڕۆبەرت و تەکنەلۆژیای زیرەکی دەستکرد و ئامێری خۆبزووێن"، وە بەهۆی قەیرانی سەرمایە کە ئیفلاسی زۆرێک لە کارگەکان و کەرتی خزمەتگوزاری دەرئەنجامی بووە، ڕێژەی بێکاری ڕوی لە هەڵکشانە، بەتایبەتی لە چەند ساڵی ئایندەی نزیکدا، فرسەتی کار کەم دەبێتەوە، چونکە پرۆسەی کار پێویستی بە دەستی کاری کرێکاران زۆر نامێنێ، بەتایبەتی لە وڵاتانی پێشکەوتوو لە ڕوی تەکنەلۆژیاوە(وەک ئەمەریکا و ئەوروپا،، هتد)، بەرهەمهێنان لەو وڵاتانەدا لە نێو کارگە تاریکەکان یان کارگە بێ دوکەڵەکان بەڕێوەدەچێ؛ یانی کارگەیەک کە کەمترین کرێکاری تێدایە. ئیدی بەڵێنی ترەمپ بە گەڕانەوەی پیشەسازی بە ئەمەریکا و زیادکردنی فرسەتی کار، درۆیەکی گەورەیە و لە ئەقڵی خەڵکانێکەوە هاتووە کە هێشتا وا دەزانن کارکردن لە جیهانی سەرمایەداری ئەمڕۆدا هاوشێوەی کارگەکانی ساڵانی ١٩٠٠کانە.

ڕاپۆرتی دەزگاکان و پسپۆڕانی ئابووری بەهۆی گەشەی تەکنەلۆژیاوە باس لە زیادبوونی بێکاری دەکەن لە جیهاندا، ئیدی ترەمپ و ستافەکەی دەتوانن بە خەونە وەنەوشەییەکانی نێو نەخشەڕێگاکەیان بە

کورت ماوە هەندێ خەڵکی فریو بدەن، بەڵام دواتر ناڕەزایەتی دژی بێکاری وەک بۆمب بە ڕویاندا دەتەقێتەوە. بێکاری بۆمبێکی کاتییە کە سەرەتا ئارام دەردەکەوێ، بەڵام لە ساتێکی دیاریکراودا دەتەقێتەوە و کۆمەڵگە دەهاژێنێ. بۆ نموونە لە وڵاتی سویدا لە چوار گەنج یەکێکیان بێکارە، کە بێگومان ئەوە کارەساتە، بەتایبەتی کاتێ وەزیری کاری ئەو وڵاتە بە کەمکردنەوەی بیمەی بێکاری چارەسەری بێکاری دەکات، لەو بڕوایەوەیە کە:(گورگە برسییەکان باشتر ڕاو دەکەن). بڕوانە وتاری: بێکاری بۆمبێکی کاتییە/ یان جی ئەندەرسەن – بەزمانی سویدی **.

تێبینی دووەم: دەربارەی پەناهەندەکان

لە(ئێمە تەمان دەوێت) بۆ (ئێمە تەمان ناوێت) ***

بەهاتنی ترامپ و ستافەکەی بۆ نێو کۆشکی سپی لە ئەمەریکادا، دونیا هەندەی دی ئاڵۆزو پڕ لە کێشە بووە. بەتایبەتی دەربارەی کەیسی پەناهەندەکان کە مۆڵەتی مانەوەی فەرمیان نییە، مامەڵەی دەزگاکان لەتەکیان هاوشێوەی مامەڵەیە لەتەک تاوانباراندا، تا ئەو ڕادەیەی هەواڵ وایە بەشێک لەو پەناهەندانە بگوازرێنەوە بۆ بەندیخانەی"گوانتانامۆ" کە جێگای تاڵیبان و داعیشییەکان بوو.

هەڵبەتە ئەمە سەرەتای شەپۆلی دیپۆرتکردنەوەی پەناهەندەکانە، کە هێشتا شێوازێکی نەرمە، و ساڵانێکە لە بەریتانیا و سوید،، هتد، ئەم جۆرە سیاسەتە پەیڕەو دەکرێ، بە تایبەتی لە سوید هانی پەناهەندەکان دەدرێ بە گفتی بەخشینی بڕێک پوڵ، واز لە مۆڵەتی نیشتەجێبوون و پاسپۆرتەکانیان بهێنن و بگەڕێنەوە بۆ نیشتمانی یەکەمی خۆیان. بێگومان چەند ساڵی دی ژینگەی ئابووری و سیاسی و نائەمنی نێو سوید و ئەوروپا، بەشێک لە پەناهەندەکان ناچار دەکات بە کۆچ بەرەو وڵاتانێ کە لەوێوە هاتوون، کە بەزۆری دەکەونە ئاسیاو ئەفریکا و ئەمەریکای لاتین، واتە وڵاتانی باشووری گۆی زەوی.

هۆکاری دەرکردنی پەناهەندەکان وەک ڕواڵەت، زاڵبوونی باڵی ڕاستڕەوی توندڕەوە بەسەر فکر و سیاسەتی کۆمەڵگەو حکوماتەکانیاندا، بەڵام لەڕاستیدا بنەمای ئەم دیاردەیە هەلومەرجی ئابووری جیهانی و قەیرانەکانی سەرمایەدارییە، کە لێرەدا هەرچی پەیوەندی بە پەناهەندەکانەوە هەیە لە (ئێمە تەمان دەوێت) بۆ (ئێمە تەمان ناوێت)ی کردووە بە ڕێگا چارەی سەرمایەی دەندە بە چارەسەری قەیرانەکانی.

زیاد لە شەست ساڵ لەمەوپێش لە سوید بە خۆشییەوە پێشوازیان لە هاتنی یەکەم شەپۆلی پەناهەندەکانی کارکردنی(یۆنانی و ئیتاڵی)

دەکرد، لە نەوەدەکان بەدواوە پەناهەندەی(ئێراق، ئێران، سوماڵ، بۆسنیە، ئەفگانستان، هتد) ژمارەیان لە زیادبوون بوو. هەڵبەتە دیمەنەکە هاوشێوەیە لە وڵاتانی ڕۆژئاوای ئەوروپا و ئەمەریکا.
ئەو خولە لە گەشەی سەرمایەداری هەشتا کارگەکان، بەشەکانی کەرتی خزمەتگوزاری سەرمایە پێویستی بە هێزیکار بوو، وە پەناهەندەکان دەیانتوانی ئاستی پێویست لە(سوپای یەدەکی هێزیکار/ بێکاران) لە ڕێژەکی گونجاو بە قازانجی سەرمایە ڕابگرن، بۆیە(ئەمە تەمان دەوەت) دیمەنی گشتی سەرمایەداری ئەو ساڵانە بوو.
بە گەشەکردنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان”ڕۆبۆرت و تەکنەلۆژیای زانیاری و ئامێری خۆبزووەن” لەم چەند ساڵانەی دووایدا، وە بەهۆی قەیرانی سەرمایە کە ئیفلاسی زۆرێک لە کارگەکان و کەرتی خزمەتگوزاری دەرئەنجامی بووە، ڕێژەی بێکاری ڕووی لە هەڵکشانە، بەتایبەتی چەند ساڵی ئایندەی نزیک، فرسەتی کار کەم دەبێتەوە.
بۆیە بە کورتی ئەم هۆکارانە ئابووریانە لە پاڵ ژینگەی فکری و سیاسی دژی پەناهەندەکان، دیمەنەکەی لە بەشێکی زۆری وڵاتانی سەرمایەداریدا کردۆتە:(ئەمە تەمان ناوەت).
(بەرەوپێشبردنی گەورەیی ئەوروپی: کاربەدەستانی ئەمریکی کە بیر لە کێشەکانی ئەوروپا دەکەنەوە، وا ڕاهاتوون لە ڕوی کەمی خەرجی سەربازی و چەقبەستوویی ئابوورییەوە لەی بڕوانن. ڕاستی لەم بابەتەدا هەیە، بەڵام کێشە ڕاستەقینەکانی ئەوروپا لەمانە قووڵترن. ئەوروپا پشکی لە بەرهەمی ناوخۆیی جیهانی عDP لەدەست دەدات(لە سەدا ٢٥ لە ساڵی ١٩٩٠بە لەسەدا ١٤ لە ئەمڕۆدا دابەزیوە) ،،، بەڵام ئەم دابەزینە ئابوورییە، سەبەر لەسەر ئەگەری ڕاستەقینەی سڕینەوەی شارستانی دادەنێ … سیاسەتی کۆچ کە خەریکە کیشوەرەکە دەگۆڕێ و ململانێ دروست دەکات، سانسۆرکردنی ئازادی قسەکردن و سەرکوتکردنی ئۆپۆزسیۆنی سیاسی، دابەزینی ڕێژەی لەدایکبوون و لەدەستدانی ناسنامەی نەتەوەیی و متمانە بەخۆبوون. ئەگەر ڕەوتەکانی ئێستا بەردەوام بن، ئەوا کیشوەرەکە لە ٢٠ ساڵ یان کەمتردا ناناسرێتەوە.). سەرچاوە – ستراتیژی ئاسایشی نیشتمانی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا / لاپەڕە ٢٥.
بەشێک لە خەڵکی پشتیوانی لەم ڕایە دەکەن کە لە ڕاپۆرتەکەدا هاتووە، بە پاساوی ئەوەی کە مسوڵمانەکان ڕێزی کەلتوور و یاسای وڵاتانی ئەوروپا ناگرن. ڕاستی لەم قسەیەدا هەیە، بەڵام(ڕاستڕەوە توندڕەوەکان)لە ئەوروپا و ئەمەریکادا هەوڵی دیپۆرتکردنەوەی تەنها مسوڵمانەکانیان نییە، بەڵکو گشت پەناهەندەکانە. ئایا بەڵگە هەیە بۆ ئەم ڕایە؟. بەڵێ؛ بڕوانە ترەمپ یەکەم جار ئیهانەی ئەمەریکا لاتینیەکانی دەکردو داوای دەرکردنیانی دەکردن. بێگومان خەڵکی

ئەمەریکای لاتین خەڵکی لیبراڵ وچەپیان تێدایە و مەسیحین نەک موسڵمان. ڕاوێژکاری ئەڵمانیا"فریدریش مەرتز"ڕەگەزپەرستانە لێدوانیداوە وتی:(پەنابەران دیمەنی شارەکانی ئەڵمانیا تێکدەدەن)، مەبەستی تەنها موسڵمانەکان نەبوو، بەڵکو مەبەستی هەرکەسێ کە لە سەنتەری شارەکاندایە و سەری ڕەش و پێستی سپی نییە. فەلسەفەی سیاسی ڕاسیسم لەسەر بناغەی(ڕەگەز)دامەزراوە؛ ڕەگەزی ژەرمانی(یان جەرمانی – ئەڵمانی، ئینگلیزی، هۆڵەندی، سکاندیناڤی)کە(سپی پێستن و چاویان شینە و قژیان زەردە)، دروشمی ڕاسیستەکان(دەسەڵات بە پیاوی سپی)و باقی خەڵکی دەبێ کۆیلە بن. ٢/ سیاسەتی دژی خەڵکی موسڵمان و(ئیسلامفۆبیا)بەشێکە لە پڕوپاگاندەی ڕاسیسمەکان، دۆنا ترەمپ پەیوەندی باشی هەیە بە جۆلانی و ستافی تیرۆریستەکەیەوە. هەر لە کۆنەوە لە ساڵانی ١٩٤٠ بەریتانیا کۆمەکی ئیسلامیەکانی کردوە، بە تایبەتی کۆمەکی(حەسەن بەننا)ی دامەزرێنەری برایانی موسڵمانانی کردوە، و ئەمەریکا لە ساڵانی ١٩٨٠دژی سۆڤیەت کۆمەکی تاڵیبان و قاعیدەی کردوە، و ئەمەریکا بە دانپیانانی سەرکردەکانی خۆیان وەک(هیلاری کلینتن)داعشیان دروستکردوە. ڕاسیسم دژی هەموو پەناهەندەکانە و ناپرسێ تۆ چ بیروباوەڕێکت هەیە، لەڕووی سەرکوتی ئازادی و یەکسانی گشت خەڵکی لە وڵاتەکانەدا دەکات؛ لێرەدا خوێندنەوەی ئەزموونی نازییەکانی ئەڵمانیا لە ساڵانی ١٩٣٠- ١٩٤٥بە سوودە بۆ تێگەیشتن لە چۆنایەتی کارکردنی سیاسەتی نازیزمەکان.
هەڵبەتە ڕۆژانە ئەمە گومان لە پڕوپاگاندەی دەزگاکانی حکومەتە ڕاستڕەوەکانە کە دەڵێن:(ئەمە ئەو پەناهەندانە دیپۆرت دەکەینەوە کە خۆیان ناگونجێنن لەگەڵ یاسا و کلتووری ئەوروپا و ئەمریکا). ئەم پڕوپاگاندەیە یەکەم هەنگاوە/ یەکەم پەپلیکانەی سیاسەتی ڕاستڕەوەکانە دژی پەناهەندەکان بەگشتی و دژی یاسای هاوڵاتی بوونە. ڕاستڕەوەکان سیاسەت دەکەن؛(سیاسەتی بۆرژوازەکان بەشێکی زۆری فریودان و تەفرەقە دروستکردنە لەنێوان خەڵکی تا یەک نەگرن)، بۆیە پڕوپاگاندەکەیان لەیەکەم هەنگاویدا سەری ڕەمەکی دەکەنە ڕووی ئەو پەناهەندانەی کە(خۆیان لەگەڵ یاسا و کلتووری ئەوروپا و ئەمریکادا ناگونجێنن)، و هەرکات ئەمەیان بە چووسەر ئیدی هەنگاوی دووەم دەنێن کە دیپۆرتکردنەوەی تەواوی پەناهەندەکانە. با بپرسین ئایا کەسێ کە ڕەگەزنامەی ئەوروپی وەرگرتوە ئەو کەسە هاوڵاتی نییە؟ وە ئایا نابێ ئەگەر تاوانێکی کرد، ئەوا بەیاسای ناوخۆی دەوڵەت سزا بدرێ و لەوەکانە بەند بکرێ؟. کە حکومەت بڕیار بدات ڕەگەزنامەکەی لێدەستێنێتەوە، ئەوە بە خۆی پێشێلکردنی دەستور و یاسایە. خەڵکی کە ڕەگەزنامەی ئەوروپی هەیە یان لە وەکانە لە دایکبوون ئیدی ئەو خەڵکە هاوڵاتین،

ناوبردن و ئیهانەکردنیان بەناوی پەناهەندەیە و سەری ڕێشە یان پێستی ئەسمەرە، و ئەگەر موخالفەی یاسا بکات دیپۆرتی دەکەینەوە، ئەوە بە خێی یەکەم شێـــوەی سیاســـەتی ڕاسیســـمییە کە دژی مـــافی هاوڵاتیبوونە کە جێبەجێ دەکرێ. وە ئەمە هێشتا سیاسەتێکی نەرمە، چونکە ئەگەر ڕاستڕەوەکان بە تەواوەتی حوکم بکەن لە ئەوروپادا، بێگومان شێوازی زبر و خراپتر دەبینین.

پوختەی قسە:
ئەوکاتەی پەناهەندەکان لە ئەوروپا و ئەمەریکادا دەردەکرێن، لە هەمان کاتدا ئازادی و یەکسانی لەوێکانە پێشل دەکرێن.

- National Security Strategy of the United States of America – November 2025

** Jan G Andersson : Arbetslösheten – en tickande bomb / 8 december 2025 – Sydöster tidning

*** بڕوانە وتاری(وەرزی کۆچی پەناهەندەکان بەرەو باشوور – ئەکرەم سەعید/ سایتی دەنگەکان – ٢٧ شوبات ٢٠٢٥).

[illegible]